

Pospíšil, Ivo

Integrovaný výzkum vampyrismu

Opera Slavica. 2006, vol. 16, iss. 1, pp. 62-63

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116737>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

bo etnologicky motivovaná výpoveď Nadi Varcholovej *Demoničnyj obraz Luciji, Varvary ta Savy v slovaccko-ukrajinskomu (folklornomu) konteksti*. Panoramaticky sú koncipované príspevky, ktoré sú venované literárnej vede od Taťjany Lichtejovej *Ukrajinske literaturoznavstvo v haluzi chudožneho perekladu*, Juraja Kundráta *Slovaccko-ukrajinski vzajemyny v haluzi chudožneho perekladu* alebo *Súčasná ukrajinská próza na Slovensku: umelecká polemika s človekom a spoločnosťou* Jaroslava Džoganika.

Do bloku o literatúre a kultúre patrí aj umenovedná reflexia Prokopa Kolesnyka *Na svitanku bulo svitlo (slovo pro maľbu)*, Vladislava Grešlika *Ukrajinské ikony na východnom Slovensku v 16. storočí (Niekoľko poznámok k úvodu do problematiky)* a filozofická úvaha Rudolfa Dupkalu *Hegelizmus L. Štúra a jeho reflexia v tvorbe Dmytra Čyževského*. Do spektra takto koncipovaného bloku sa prirodzene včleňujú aj teoreticko-interpretáčnej sondy do vertikálnej kompozičnej organizácie slovenského a ukrajinského umeleckého textu a medziliterárne projektované príspevky s dôrazom na súbežnú látku, tému a žáner v slovenskom a ukrajinskom románe v 20. storočí.

Za dnes už prirodzenú súčasť takto organizovaných konferencií a s takým naširoko rozvíreným záberom komponovaných zborníkov treba prijať, ba aj vyžadovať tak orientovanú problematiku, aká je zahrnutá do *Sekcie história a politológia*. Tento poznávací blok sa spája s tematickou líniou výkladu dejín a vzájomných vzťahov (Ihor Lichtej, Juraj Kredátus) medzi slovenskou a ukrajinskou národnou (Alexander Mušinka) a kultúrnou (Michajlo Zan) entitou v ich časovej (Teťjana Serhijenkova) a priestorovej (Peter Švorc), ale predovšetkým politicko-sociologickej (Vododymyr Bodnar, V. I. Derbak a I. M. Sjusko, Stanislav Konečný) problémovej časti, ako ju naznačili príspevky už v časti *Plenárne zasadnutie*.

Mozaikovitosť zborníka by mohla byť aj problémom, lenže aktuálnosť vzťahov medzi slovenskou, ukrajinskou a rusínskou kultúrou našej prítomnosti podporuje aj jeho tematická a metodická spektrálnosť.

Viera Žemberová

Integrovaný výzkum vampyrizmu

Maiello, G.: Vampyrismus v kulturních dějinách Evropy. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004, 189 s.

Pracovník Ústavu slavistických a východoevropských studií FF UK v Praze **Giuseppe Maiello** (roč. 1962) vystudoval v Neapoli politické vedy se specializací na historii a v Praze na FF UK získal PhD. v oboru slovanská filologie. Jeho odborné zaměření, jež se touto knihou dostalo mediální dimenze (1. vydání knihy bylo beznadějně rozebráno, roku 2005 byl pořízen dotisk), je dokladem nezbytnosti, aby slavistika představovaná nejčastěji jako slovanská filologie vstoupila do širšího kruhu bádání, jak se to ostatně v jiných souvislostech dělo de facto od jejího vzniku. Na jedné straně je to tedy směřování filologie k tomu, aby se prezentovala jako základní předpoklad ke zkoumání proměn společenských struktur, neboť vše se reflektuje především v jazyce a jeho produktech, jež se pak stávají společensky působící silou – o to více v globální informační epoše. Na druhé straně filologie překračuje svá jazykově literárně kulturní vymezení vstříc jiným vědám, zejména sociálním.

Při zkoumání fenoménu vampyrismu (upírismu) vystupuje Maiello jako etnograf, folklorista, filolog, ale také jako antropolog znalý rozsáhlé sekundární literatury předmětu. Základní teze jeho práce, která se hlásí k již klasické studii Franka Wollmana *Vampyrické pověsti v oblasti středoevropské* (1920-1921, Národopisný věstník československý), ale také s ní polemizuje, je odmítnutí představy, že tyto jevy jsou nějak výlučně spjaty se slovanským ethnosem nebo tzv. slovanským kulturním prostorem. Obsahem Maiellovy knihy jsou popisy těchto fenoménů od etymologických východisek (přítakává spíše severotureckému původu – ubęr) po teologické a racionalistické koncepte až k současným pojetím. První kapitola nesoucí atraktivní název *Od srbských hřbitovů k anglickému parlamentu: upír jako mezinárodní fenomén* vychází z důsledně komparativního pojetí tohoto jevu: ukazuje, že projevy vampyrismu byly charakteristické zvláště v 17. a 18. století pro střední a jihovýchodní Evropu a byly zpracovávány v teologii a filozofii od nezávislého německého myšlení po oficiální katolickou interpretaci (Giuseppe Davanzati, Augustin Calmet), ale šlo o něco, co bylo obecnější, tedy vyskytovalo se i jinde. Zde autor odmítá přímočarou souvislost antického vampyrismu se slovanskými, středoevropskými a jihovýchodoevropskými areály. V impozantně koncipované druhé kapitole první části své monografie *Upíři v evropských zemích a v klasickém světě* hledá podobné jevy v Sumeru a Akkadu, ale také v slovesnosti skandinávské; zde naráží na pojmy a jevy, které sice nejsou identické, ale spolu úzce souvisí (upír, vlkodlak, vampyr, Nachzehrer aj.). Druhá část Maiellovy knihy je o současných teoriích o původu vampyrismu. Práci vhodně a atraktivně doplňují textové přílohy (*Filinnion a Machatés, Zpráva Pittona de Tournefort z ostrova Mykonu, Remarques sur le vampyrisme de Silesie de l'an 1755* od barona van Swieten, Dekret Marie Terezie).

V celé knize autor postupně a umně konstruuje rozpor mezi důsledně racionalistickou eliminací jevu (halucinace, omyl, autosugesce aj.) a důsledně magickou až teologickou a hledá, řekl bych, průrvy mezi těmito oběma krajními pojetími. Koncepte G. Maiella je v tom podle mého soudu antropologicko-existenciální: „Upír představuje z morfologického hlediska totéž co revenant, je nezkratitelný a velmi agresivní, a to proto, že se chce vrátit zpátky přes hranici, jež odděluje život od smrti.“ (s. 148). Autor svádí vampyrismus k třem pojmům: *upír, vlkodlak a mora* a definuje je. Celkem oprávněně ironizuje to, že se tento fenomén spojoval s tzv. oblastí slovanské kultury; méně již souhlasím s tím, že je „ještě falešnější všeslovanská solidarita, vymyšlená z vojenskopolitických důvodů po vstupu Sovětského svazu do války proti Německu...“ (s. 149): jistě to bylo mnohem dříve a toto byla pouze jedna z četných aplikací a modernizací, o to falešnější (byť vyvolávaná německým rasismem obráceným nejen proti Židům, ale také – a na to se dnes rádo zapomíná – na druhém místě – proti Slovanům, které Hitler rozhodně nemiloval, jak o tom svědčí vyhlazovací plány), oč byl klasický marxismus odpůrcem jakéhokoli slovanského sjednocování. Naopak myslím, že tu Maiello v samém závěru velmi přesně integruje své vývody do přesvědčení, že návraty ke studiu animismu vytvářejí alternativu k dominantnímu racionalismu a monoteismu: jde primárně, jak píše, o nutnost obnovit harmonický vztah člověka k přírodě. Otázkou zůstává ovšem podstata jevu zvaného vampyrismus, nicméně je zřejmé, že jde o jev pohybující se na pomezí dvou duchovních prostorů, ať již jsme o jejich reálné existenci přesvědčeni, nebo nikoli. Maiellova nápaditá a jazykově a stylisticky důkladně vypracovaná studie otvírá tak další možnosti interdisciplinárního výzkumu, v němž část filologická a přímo slavistická – nehledě na řečené – není zanedbatelná.

Ivo Pospíšil